Az egykulcsos személyi jövedelemadó várható hatásai az agrárfoglalkoztatásra

Horváth Gábor – Paragi Márton

Kulcsszavak: egykulcsos személyi jövedelemadó, munkavállalók, munkáltatók, foglalkoztatás.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A személyi jövedelemadó rendszert érintő 2011. évi változásokkal kapcsolatban elhangzott vélemények és értékelések rendkívül egysíkúak. A változások és az eredmények bemutatásakor az adózó magánszemélyt állították a középpontba, a magánszemélyeket érő pozitív és negatív hatásokat összevetve, s így mérleget vonva. Az intézkedések gazdaságpolitikai dimenzióit ugyanakkor figyelmen kívül hagyták: az ágazati szinten megnyilvánuló hatások számszerűsítése, illetve a makrogazdasági következmények összegzése és bemutatása nem történt meg. Az szja-változásokból fakadó nettóbér-csökkenést a munkáltatóknak kompenzálniuk kell. Az intézkedéssel jól járó munkavállalók ugyanakkor kizárólagosan élvezik nettó bérük növekményének hasznát. Ez ágazati szinten azt jelenti, hogy míg az adóintézkedések eredményét a munkavállalók élvezik, a költségeket az érintett ágazatok, azok munkáltatói viselik. A magyar nemzetgazdaság versenyképességének alakulása és a gazdaság növekedése szempontjából ezek a hatások kritikusak.

Mindebből az következik, hogy az egykulcsos adó bevezetése mellett az adójóváírást teljesen kivezetni nem szabad: az alacsony képzettségű, nehezen foglalkoztatható rétegek helyzete romlik és az alacsonyabb munkajövedelem mellett foglalkoztató ágazatok versenyképessége csökken annak következtében, hogy a minimálbéren, illetve garantált bérminimumon foglalkoztatottak körében a reálpozíciók megtartása közel 30 százalékos béremelési terhet ró az ágazatokra idén és a következő két évben.

BEVEZETÉS

Az egykulcsos adó az elmúlt évtizedben került a figyelem középpontjába, heves vitákat váltva ki a közgazdászok körében. Támogatói az egyszerűbb adórendszert, az adómorál javulását, a gazdaság fehéredését, s többletteljesítményre való ösztönzést hozzák fel érvként, valamint azt, hogy a szociálpolitikai célkitűzéseket nem az adórendszeren keresztül kell megvalósítani. Az ellenzők véleménye ezzel szemben az, hogy az arányos közteherviselést a progresszív adórendszer szolgálhatja. Az egykulcsos adórendszer a jövedelmi egyenlőtlenség növekedéséhez vezethet a társadalomban. Nem a progresszivitás okoz önmagában túlzott mértékű adminisztrációs terhet, hanem sokkal inkább az arányos közteherviselés ideájának a szertágazó adókedvezmények eszközével történő megvalósítása.

Az egykulcsos szja következtében gazdasági fehéredést tudományos eszközökkel bizonyítani nem sikerült. Az általános nemzetközi vélemény az, hogy az egykulcsos szja bevezetése önmagában a belső fogyasztás emelkedésén alapuló gazdasági növekedésen túl nem okoz gazdasági növekedést. Ugyanakkor a lakosságnál le-

csapódó extra jövedelem az infláció megugrását okozhatja, ezért az egykulcsos adó mellett további strukturális és bürokráciacsökkentő reformok megtétele szükséges ahhoz, hogy a versenyképesség növekedésével a gazdasági növekedés fenntartható legyen s a foglalkoztatás is nőjön.[1]

A RÉGIÓS VERSENY HATÁSA

Az egykulcsos személyi jövedelemadót Európában először Észtország és Litvánia vezette be 1994-ben. Régiónkban elsőként Szlovákia alkalmazta 2004-ben, amit Románia követett 2005-ben. 2008-ban Csehország és Bulgária is áttért az egykulcsos adórendszerre, ami a munkát terhelő adók csökkentésében megnyilvánuló adóverseny kibontakozásának egyértelmű jele volt a térségben (1. táblázat). Lengyelországban és Szlovéniában – látva az egykulcsos adót alkalmazó országok gazdasági növekedésének ütemét – erős szándék volt az egykulcsos adórendszer bevezetésére, de végül mindkét országban elvetették azt. Az EU-15-ben (tehát a fejlettebb gazdaságú EU-tagállamokban) nincsen egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer.

1. táblázat

Adók mértéke közép-kelet-európai országokban

Ország	Bevezetés éve (%)	Szja (%)	Társasági adó (%)	Áfa (%)
Szlovákia	2004	19	19	19
Csehország	2008	15	19	19
Románia	2005	16	16	19
Bulgária	2008	10	10	20

A táblázatban a válság hatásait kizárva a 2010. évet megelőző adatokat tüntettük fel

Forrás: Az Európai Bizottság Európai adók c. adatbázisa

A régiós országok az egykulcsos szja bevezetését a társasági adó csökkentésével párosították, az állami bevételek mérséklődését pedig állami kiadáscsökkentéssel kompenzálták, ami elsősorban a szociális kiadások megnyirbálásában nyilvánult meg.

Romániát és Bulgáriát kivéve az egykulcsos jövedelemadó bevezetésekor az egységes kulcs meghaladta a korábbi legalacsonyabb kulcs mértékét. A szlovákok által választott út eltér a többi országétól: Szlovákia olyan egykulcsos rendszert vezetett be a fő adónemeknél, ahol az szja, az áfa és a társasági adó kulcsa is megegyezik. Az új rendszer bevezetésekor az alsó szja-kulcs és a kedvezményes áfa-kulcsok megemelése miatt az alacsony jövedelműekre jelentős teher hárult.

Az egykulcsos rendszer bevezetésével a régiós országok külföldi tőkevonzó képességüket kívánták javítani. A külföldi tőke segítségével pedig stabil nemzeti valuta mellett növekedésösztönző gazdaságpolitika alkalmazásával, a régióban olcsó munkaerőre alapozott, export vezérelte növekedés megteremtése volt a cél.

A MAGYARORSZÁGI ÚT

A gazdasági válság magyarországi megjelenésével jelentősen nőtt a nyomás az adórendszer átalakítására: a politikai pártokon kívül a piaci szereplők, egyes intéze-

[1] A Magyar Köztársaság Költségvetési Tanácsának becslése (2010) „Az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról szóló T/1376. számú törvényjavaslat költségvetési hatásairól", 23. old.

tek és közgazdasági műhelyek is saját „csomagként" ajánlott javaslatokkal álltak elő, melyek az intézkedések hosszú távú és addicionális hatásaival is számoltak. Ezek közé tartozott a *Reformszövetség* javaslata is. Ez egy három év alatt megvalósításra javasolt program volt. Az intézkedések a harmadik év végére a személyi jövedelemadózásban az alsó sávhatár 15 millió forintig történő kitolását, és ezzel párhuzamosan a munkáltatók által fizetendő járulékok 10 százalékos csökkentését célozták, az szja-kedvezmények, az adójóváírás és a vállalkozásokat sújtó kisadók, valamint az iparűzési adó kivezetése mellett. A kiadásokat a fogyasztási adók növelése, a tételes egészségügyi hozzájárulás emelése, valamint az ingatlanadó bevezetése mérsékelte volna.[2] A 2009 tavaszán hivatalba lépett Bajnai-kormány a Reformszövetség által felvázolthoz hasonló koncepció megvalósítását kezdte el.

Az intézkedés[3] keretében az szja alsó – 18 helyett 17 százalékos – kulcsának sávhatárát 2010. január 1-től 5 millió forintig tolták ki, amit 2011-től 15 millió forintig szélesítettek volna. Ezzel párhuzamosan jelentősen csökkentették a személyi jövedelemadó rendszeren keresztül elérhető adókedvezmények körét, s megreformálták a béren kívüli juttatások rendszerét is. Az egyszerűsítéssel teljes mértékig szembemenően az szja alapja a bruttó bérrel szemben a bruttó bér járulékokkal növelt összege lett. Ez azon túlmenően, hogy az adó kiszámítását jelentős mértékben bonyolította, elolvasztotta az alsó kulcs 1 százalékpontos csökkentésének hatását, a magasabb adókulcsot pedig brutális mértékben megemelte. Azért, hogy a munkavállalók közül senki ne járjon rosszul, jelentősen kiszélesítették az adójóváírást igénybe vevők körét, illetve a jóváírás maximális összegét 11 340 Ft/hó-ról 15 100 Ft/hó-ra emelték.

A Bajnai „csomag" a munkaadói oldalon a foglalkoztatók által a munkavállalók után fizetendő járulékokat 5 százalékponttal mérsékelte. Emellett eltörölte a fix összegű tételes egészségügyi hozzájárulást. Ez – mint nem a bérrel arányos tétel – korábban jelentős versenyhátrányt jelentett az alacsony bérszínvonalon foglalkoztató ágazatok – mint például a mezőgazdaság – számára.

AZ EGYKULCSOS MAGYAR ADÓRENDSZER

Az Orbán-kormány az adórendszer további reformját tűzte ki egyik céljául. A 2011-től hatályos adóváltoztatások központi elemei[4] az szja-kulcs csökkentése, a magasabb 32 százalékos adókulcs megszüntetése, valamint az adójóváírás rendszerének megváltoztatása és a családi adókedvezmény rendszerének átalakítása. A személyi jövedelemadó egységesen 16 százalék, az adó alapja 2011-ben továbbra is a bruttó bér 127 százaléka. Az adójóváírás mértékének maximuma 15 100 Ft/hóról 12 100 Ft/hó-ra, az adókulcs 17-ről 16 százalékra csökkent, s szűkült az igénybe vevők köre is.

A bruttó bért terhelő, a munkavállaló által fizetendő nyugdíjjárulékot fél százalékponttal 10 százalékra emelték.

A kormányzati tervek szerint az intézkedések fedezetét hosszú távon – többek között az adócsomag következtében – a növekvő gazdaság, és így a gyarapodó álla-

[2] Reformszövetség (2009) Adó és járulék munkacsoport: A gazdaság növekedési és versenyképességének javítása az adórendszer átalakításával, 19-21. old.

[3] A Magyar Köztársaság Kormánya: T/9817. számú törvényjavaslat a köztehervíselés rendszerének átalakítását célzó törvénymódosításokról

[4] A Magyar Köztársaság Kormánya: T/1376. számú törvényjavaslat az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról

mi bevételek teremtik meg. Félő azonban, hogy a gazdasági növekedés nem éri el a kormányprognózisban előrevetített szintet, ugyanis a magasabb keresetűek várhatóan nem elsősorban fogyasztásra, hanem megtakarításaik növelésére, hiteleik előtörlesztésére fordítják az adóváltozásnak köszönhetően megszerzett extra jövedelmüket, ami így nem a magyar gazdaság élénkítését szolgálja.

Az elindított reformok 2011. évi változásai több elemre bonthatóak, melyek a mezőgazdaság számára igen különböző jelentőséggel bírnak.

Az szja-változás adócsökkentést jelent aggregált szinten, valójában azonban kizárólag a magasabb jövedelemosztályoknak kedvez. Az alacsony jövedelműek kifejezetten rosszul járnak az új szja-rendszerrel. Ennek oka az adójóváírás rendszerének változtatása. A havi bruttó 294 ezer forint keresetnél kevesebbet keresők nettó bére – a béremeléseket figyelmen kívül hagyva – nem változik vagy csökken 2011-ben. Az átlagjövedelemmel rendelkezők (200 E Ft/hó) keresete 4400 forinttal mérséklődik havi szinten. A mezőgazdasági átlagkereset (137 E Ft/hó) esetében a foglalkoztatottak helyzete 2000 forinttal romlik havonta. A minimálbért keresők (73 500 Ft/hó) 2400 forinttal, a garantált bérminimumból (89 500 Ft/hó) élők 2310 forinttal visznek, illetve vinnének haza kevesebbet 2011-ben.[5] A minimálbért és a garantált bérminimumot 2011-re ugyanis a nominális nettó bérpozíciók kismértékű javulásához szükséges mértékben emelik meg.

A 2011. évi reformok az adójóváírás és az úgynevezett szuperbruttó rendszerét illetően csak az első lépcsőt jelentik. A kormányzati szándék az adójóváírás három év alatt történő megszüntetése. A részleteket homály fedi, ugyanakkor a különadók ideiglenes jellege miatt a költségvetésben keletkező feszültségek tompításának követelménye erősítheti az adójóváírás teljes kivezetésének igényét. A szuperbruttósítást 2013-tól szüntetnék meg: az adó alapja 2012-ben a bruttó bér 113,5 százaléka, 2013-ban pedig már csak a bruttó bér lenne. Ez azt jelenti, hogy 2012-ben és 2013-ban egyaránt csökken a személyi jövedelemadó mértéke.

Az szja-rendszer a családi kedvezményről is rendelkezik, amely az összevont adóalapot csökkentő kedvezményként jelenik meg. Az összevont adóalapot 2011-től egy és két eltartott esetén 62 500 forinttal, három vagy több esetén 206 250 forinttal lehet csökkenteni. Ez maximális igénybevétel esetén eltartottól és kedvezményezettől függően 10, illetve 33 ezer Ft-ot jelent kedvezményezettenként havonta.[6] A kedvezmény a házastárssal, élettárssal közösen (megosztva) is érvényesíthető. Az intézkedés költségvetési hatása 145 milliárd forint, azonban az egy főre, illetve családra jutó kedvezmény összegét számszerűsíteni nehéz. A kedvezmény egy gyermek után – megosztás nélkül – minimálbér mellett is maximálisan érvényesíthető (viszont az adójóváírás mint csökkentő tétel „elvész”!). Két minimálbéren foglalkoztatott szülő három gyermek esetén azonban már csak részben tudja kihasználni a lehetőséget.

A kedvezmény érvényesítésének számítási nehézségei miatt a cikkben a családi kedvezmény hatásaival nem számolunk, pedig érdemes lenne vizsgálni ezek hatását pl. vidék és város vetületben. Generációs differenciáló hatása azonban a dolog természetéből következik.

Összességében 2013-tól szűnik meg teljesen az adójóváírás s a szuperbruttó, így válva egykulcsossá, s teljesen arányossá személyi jövedelemadó rendszerünk. Ezen változtatások eredményeként a vállalkozásokat és munkavállalókat sújtó adóte-

[5] A változások bemutatása és összehasonlíthatósága végett a 2010. évi bruttó béreket a 2011. évi adószabályokkal „nettósítottuk”.
[6] A szabályozás figyelembe veszi az összes eltartott számát a kedvezményezettek után járó kedvezmény meghatározásakor. Pl.: három eltartott van, de ebből csak két fő a kedvezményezett eltartott (akik után jár a családi adókedvezmény), akkor az adóalap-kedvezmény összege a szabályozás szerint 2 x 206 250, azaz 412 500 Ft. Míg ha csak két eltartott van, és bár mind a kettő kedvezményezett, az adóalap-kedvezmény összege 2x 62 500, azaz 125 000 Ft.

her összességében Magyarországon lesz az egyik legkisebb, a fogyasztást sújtó adó viszont az egyik legmagasabb marad. Az élelmiszer-gazdaság – benne a mezőgazdaság – számára a feketegazdaság magas aránya okán ez a kiugró mértékű, 25 százalékos áfa okoz tartósan versenyhátrányt.[7]

Kérdés, hogy az említett intézkedések milyen mértékben hatnak a foglalkoztatásra a mezőgazdaságban, az élelmiszeriparban és más ágazatokban.

A FOGLALKOZTATÁS

A 2011. évi szja-változtatások negatív hatásait tehát mindazok a munkavállalók érzik, akik keresete elmarad a havi bruttó 294 ezer forinttól. Más megközelítésben: a 2011. évi szja-változtatások negatív hatásait azon ágazatok munkáltatói viselik, ahol magas a havi bruttó 294 ezer forintot meg nem haladó keresettel rendelkezők aránya. Közülük is azok, melyek jellemzően jóval az átlagbér alatti bérszínvonalon, illetve a minimálbér környékén foglalkoztatnak.

A magyar lakosság kereseti adatait vizsgálva megállapítható, hogy az átlagbérek a feldolgozóipar egyes ágaiban és a mezőgazdaságban, illetve a kereskedelemben a legalacsonyabbak.[8] Jellemzően ezekben az ágazatokban a legnagyobb a minimálbéren, illetve a garantált bérminimumon foglalkoztatottak aránya is (2. táblázat).

2. táblázat

A minimálbéren, illetve a garantált bérminimumon foglalkoztatottak aránya néhány ágazatban

(M.e.: %)

Ágazat	Minimálbér	Garantált bérminimum	Együtt
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	17	20	37
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	14	19	33
Textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	22	35	57
Fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	13	15	28
Villamos berendezés gyártása	15	11	26
Kereskedelem, gépjárműjavítás	4	29	33

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium: A minimálbér és a garantált bérminimum 2011. évi növeléséhez készített hatásszámítás

A 3. táblázat a személyijövedelemadó-változtatások által legsúlyosabban érintett ágazatokat mutatja[9], oly módon, hogy az egyes szektorokban a munkáltatóknak milyen kiadásokkal járna a munkavállalók nettó jövedelempozíciójának megőrzése éves szinten 2011-ben, ha minden, az adóváltozásokkal rosszul járó munkavállalót kompenzálnának. A kompenzáció béremelésen keresztül valósítható meg.

[7] *Czauner Péter* (2010): A kisebb áfa véget vethetne a feketézésnek. Népszabadság, 2010. október 5.

[8] Nem vettük figyelembe a „szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás", valamint az építőipar ágazatokat, ezeknél ugyanis más tényezők is okozzák a keresetek alacsony voltát.

[9] Az szja-intézkedések 2011. évi, ágazati szinten aggregált hatásainak számszerűsítéséhez az állami Foglalkoztatási Szolgálat által készített, „Az egyéni bérek és keresetek adatfelvétel főbb eredményei" c. adatbázisából kinyerhető, „A versenyszféra (teljes munkaidős) létszám, bér és keresetadatai besorolásonként" c. táblázatait használtuk gazdasági ágazatonként. A táblázatokban szereplő adatok reprezentatív mintán alapultak. A létszámra vonatkozó adatokat a Nemzetgazdasági Minisztérium „A minimálbér és a garantált bérminimum 2011. évi növeléséhez készített hatásszámítás" c. kiadványából vettük. A kalkuláció alapja a teljes bér volt. A hatások számszerűsítésénél besorolásonként kiszámoltuk 2010-re és 2011-re a nettó bérek mértékét. Ezt követően a különbségüket véve a létszámmal felszoroztuk a negatív előjelű különbségeket, majd aggregáltuk őket.

A béremelés terhét azonban a munkáltató számára nem csupán a bér mértéke jelenti, hanem a munkabér és a bérhez kapcsolódó, a munkáltató által fizetendő járulékok és hozzájárulások együttes mértéke. Ez a béremelés mértékének 27 százalékkal, szakképzési hozzájárulás fizetése esetén 28,5 százalékkal növelt összege.

3. táblázat

Az szja-változtatások ágazati hatása, nettó bérpozíció megtartása esetén, éves szinten

Ágazat	Összesen (Mrd Ft/év)	Egy átlagos munkavállalóra vetítve (E Ft/év)
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	3,0	31,6
Élelmiszer-, ital-, dohánytermék gyártása	3,5	34,8
Textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	1,5	34,6
Fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	1,6	36,8
Villamos berendezés gyártása	1,1	30,4
Kereskedelem, gépjárműjavítás	15,0	31,9

Forrás: ÁFSZ alapján, MOSZ Információs Rendszer

Nagy a valószínűsége, hogy azon ágazatokban, ahol az átlagos jövedelemszint magasabb, mint az országos átlag, akkor is emelkedik a dolgozók jövedelem-színvonala, ha nem emelik a béreket. Következésképpen az szja-intézkedések ágazatok közötti jövedelemátcsoportosítást is okoznak. A távközlési, valamint pénzügyi és biztosítási tevékenységgel foglalkozó szektorok, mint a két legmagasabb átlagbérrel rendelkező nemzetgazdasági ág, lesznek a változások fő nyertesei.[10]

A minimálbér és a garantált bérminimum-emelés törvényi kötelezettségének eleget kell tenni. A bértárgyalások alapján 2011-ben a minimálbér 78 ezer Ft/hó, a garantált bérminimum pedig 94 ezer Ft/hó lesz.[11] Ez a minimálbér és a garantált bérminimum esetében is a bér szerény mértékű, 1 százalék alatti növekedését jelenti.

Azokban az ágazatokban, ahol nem csak egy szűk alacsony bérű foglalkoztatotti réteg van, a minimálbér emelése a minimálbér felett – de bőven a 294 ezer Ft-nál alacsonyabb színvonalon – keresők bérére nyomást gyakorol, s béremelési igényt támaszt. A szociális partnerek által javasolt bérajánlás 2011-ben 4-6 százalék. A kötelező állami intézkedés mellett (minimálbér, garantált bérminimum), amelyet a munkaadó fizet, a havi bruttó 294 ezer Ft alatti keresők jövedelemcsökkenésének elhárítása is a munkaadókra nehezedik.

Az adójóváírás rendszerének várható megszüntetése 2012-ben és 2013-ban további 12 100 forintos kompenzációt – azaz az adójóváírás jelenlegi mértékét – kívánja meg a munkáltatók részéről csupán a munkavállalók nettó pozíciójának megtartásához. Ezt mérsékli az úgynevezett

[10] A cikk témája okán nem kívántunk az ezen ágazatokat sújtó különadó hatásaival számolni. Ugyanakkor úgy véljük, hogy az érintett szereplők már rövid távon mindenképpen továbbhárítják az extra adóból fakadó terheket, így azok hatása csak időleges, hosszú távon e cégek mozgástere nem szűkül.

[11] 337/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról

szuperbruttó mértékének csökkentéséből fakadó, a munkavállalóknál realizálódó többlet: a keletkező pluszjövedelem a bruttó bér 2,7 százaléka 2012-ben és 2,6 százaléka 2013-ban, hiszen az szja alapja 2012-ben a bruttó bér 127 százaléka helyett csak annak 113,5 százaléka, 2013-ban pedig a bruttó bér lesz. Az adójóváírás megszüntetéséből fakadó veszteség – lineáris kivezetést feltételezve – 6050 forint havi szinten. Ez azt jelenti, hogy 232 000 ezer forint havi bruttó bér lenne szükséges 2011-ben ahhoz, hogy a nettó pozíció ne romoljon! Tehát azok, akik a mai szabályozás mellett teljes mértékig igénybe tudják venni az adójóváírást, mindenképpen rosszul járnak. Durva számítások szerint – arányos kivezetés mellett – a 2012. évi kompenzációs igény mértéke az inflációs hatásokat nem számítva kétszeresen haladja meg a 2011. évi szükségletet.

A MEZŐGAZDASÁGBAN KRITIKUS KÉRDÉS AZ ADÓJÓVÁÍRÁS

A nemzetgazdasági ágazatok közül az adóváltoztatások tekintetében a mezőgazdaság – alacsony bérjövedelmű ágazat okán – jelentősen érintett. A legálisan foglalkoztató mezőgazdasági vállalkozások a foglalkoztatottak csupán nominális bérpozíciójának megtartása érdekében jelentős terheket kénytelenek viselni.

A minimálbéren, illetve a garantált bérminimumon foglalkoztatottak nagy aránya miatt az ágazat foglalkoztatói a törvény hatályánál fogva az átlagosnál nagyobb mértékben kell, hogy bért emeljenek. Emellett a magasabb bér arányaiban ugyanannyi, de összegében magasabb járulékfizetéssel párosul, ami költségként ugyancsak a munkáltatóknál csapódik le (4. táblázat).

4. táblázat

A hatósági intézkedések és a bérajánlás alapján számított béremelési kihatások a mezőgazdaságban, 2011-ben (növénytermelés és állattenyésztés, vadgazdálkodás)

Megnevezés	Minimálbér	Garantált bérminimum	Bérajánlás alapján
Összege (Ft/hó)	78 000	94 000	-
Emelés mértéke	6,1%	5,0%	4-6%
Érintett létszám aránya	15,5%	21,6%	45,0%*
Munkáltatókra háruló összteher	715 M Ft	1040 M Ft	4000 M Ft*

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium, * MOSZ Információs Rendszer

Az adójóváírás megszüntetését a minimálbér és a garantált bérminimum szintjén a szuperbruttó kivezetése nem kompenzálja, azt a törvény erejénél fogva az érintett ágazatok munkáltatóinak kell megtenniük. 2013-ra (3 év alatt) a mezőgazdasági ágazatban a nettó bérpozíciók megtartása a minimálbér közel 18 százalékos, a garantált bérminimum 13,5 százalékos emelését kényszeríti ki, amely nyomást gyakorol az e szint felett keresők bérére is (5. táblázat).

5. táblázat

Az szja adóreform-koncepció végrehajtásának hatása a mezőgazdaságra 2010–2013 időszakban[12]

Megnevezés	Minimálbér	Garantált bérminimum	Bérajánlás alapján
Összege (Ft/hó)*	86 600	101 488	-
Emelés összmértéke	17,8%	13,4%	10-15%
Munkáltatókra háruló összteher	2600 M Ft	3100 M Ft	9000 M Ft**

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

* Az összegek meghatározásakor az adójóváírás kivezetésével kalkuláltunk (6050 Ft/év). Figyelembe vettük a szuperbruttó kivezetését és az szja csökkenését is. A szuperbruttó arányos kivezetése miatt a 2013. évi minimálbér és garantált bérminimum összege kismértékben eltérhet annak függvényében, hogy milyen módon történik a kivezetés.

** MOSZ Információs Rendszer

A költségvetés tervezésekor a kormány 2010-re 4,7; 2011-re 3,5 százalékos inflációval számolt. A jegybank prognózisa szerint azonban az árszínvonal változása 2011-ben 4 százalék lesz[13], ami 2012-ben és 2013-ban sem fog drasztikusan csökkenni a várhatóan hosszabb távon gyenge forint, a lakosságnál felgyülemlő, az adóváltozásokból fakadó jövedelemtöbblet, valamint a különadó részbeni áthárításának kockázata miatt.

A hároméves árszínvonal-változás újabb 12-13 százalékos béremelést tesz indokolttá. A reálpozíciók megtartása – a minimálbéren, illetve garantált bérminimumon foglalkoztatottak esetében – közel 30 százalékos béremelési terhet ró egy olyan ágazatra, ahol a munkavállalók majdnem 40 százaléka ide tartozik.

A költségek ilyetén növekedését a vállalkozások vagy megpróbálják áthárítani, vagy alkalmazkodás útján csökkenteni. A növénytermelés jellegéből adódóan kismértékben el tud mozdulni az alkalmi foglalkoztatás, azaz a mezőgazdasági idénymunka irányába, kihasználva az idénymunka által biztosított kedvezőbb adózási és járulékfizetési lehetőségeket. Ennek azonban a társadalmi költségeket tekintve a jövőben nagy ára lesz.

A növénytermelő ágazatok közül különösen a kertészet az, amelyik a nagyfokú szezonalitás miatt, az idénymunka kedvezőbb adó- és járulékterheit kihasználva a legrugalmasabban tud alkalmazkodni a változásokhoz.

Idénymunka[14] együttes időtartama a naptári évben a százhúsz napot nem haladhatja meg. Az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló törvény számos, a munkaadó számára kedvezőbb feltételt állapít meg a foglalkoztatást illetően: nem kell alkalmazni – többek között – a Munka törvénykönyve (Mt.) munkaidőre és a vasárnapi munkavégzésre vonatkozó, valamint a szabadság kiadására vonatkozó rendelkezéseit.[15] A munkáltató által fizetett közteher mértéke mezőgazdasági idénymunka esetén a munkaviszony minden napjára munkavállalónként 500 Ft. Az egyszerűsített foglalkoztatás keretében foglalkoztatott a foglalkoztató statisztikai létszámában nem jelenik meg, ezért az úgynevezett rehabilitációs hozzájárulás[16] fizetési kötelezettség megállapításakor sem kell őket figyelembe venni.

[12] 2012-re és 2013-ra történő kalkulációnál csak a nettó bérpozíció megtartásához szükséges emeléssel számoltunk.

[13] Magyar Nemzeti Bank: A novemberi inflációs jelentés inflációs és GDP alap-előrejelzése (2010)

[14] Az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló 2010. évi LXXV. törvény

[15] A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992.évi XXII.törvény 117/A. §-a, 124. § (1) bekezdése, 134. §-a.

[16] 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról: 41/A. § (1) A munkaadó (...) rehabilitációs hozzájárulás fizetésére köteles, ha az általa foglalkoztatottak létszáma a 20 főt meghaladja, és az általa foglalkoztatott megváltozott munkaképességű személyek száma nem éri el a létszám 5 százalékát (kötelező foglalkoztatási szint). (5) A rehabilitációs hozzájárulás mértéke 2010-ben 964 500 Ft/fő/év.

A munkavállalónak nem kell szjabevallást benyújtania, ha az egyszerűsített foglalkoztatásból származó jövedelme az adóévben a 840 ezer forintot nem haladta meg és nem volt az Szja. tv. szerinti adóbevallási kötelezettség alá eső jövedelme.

Mivel az idénymunka keretében foglalkoztatott munkavállaló az erre vonatkozó törvény alapján nem biztosított, köteles havonta egészségügyi szolgáltatási járulékot fizetni, melynek mértéke 5100 Ft/hó.

Az idénymunka alkalmazásának jelentős korlátját jelenti ugyanakkor, hogy nem létesíthető egyszerűsített foglalkoztatásra munkaviszony olyan felek között, akik között a szerződés megkötésekor már az Mt. szabályai szerint létesített munkaviszony állt fenn.

Az egyes munkakörök, felmerült feladatok megfelelő ellátása eltérő mértékben ugyan, de megkövetel bizonyos mértékű felkészültséget, tapasztalatot, valamint a mezőgazdasági üzem helyismeretét a foglalkoztatottól. Ezen ismeretek és a szükséges tudás elsajátítása időt vesz igénybe, ami az egyszerűsített foglalkoztatás esetében nem feltétlenül áll rendelkezésre. Ez további gátja lehet a teljes idős foglalkoztatás idénymunkával történő kiváltásának (6. táblázat).

6. táblázat

Az eltérő foglalkoztatási formák adó- és járulékterhei, havi szinten

Megnevezés	Minimálbér	Garantált bérminimum	Idénymunka*
Bruttó havi munkabér	78 500 Ft	94 000 Ft	210 000 Ft alatt
Munkaadó által fizetendő járulékok, illetve hozzájárulások	22 373 Ft	26 790 Ft	10 000 Ft
Munkavállaló által fizetendő járulékok, illetve hozzájárulások	13 738 Ft	16 450 Ft	5 100 Ft
Adójóváírással csökkentett szja	3 851 Ft	7 001 Ft	0 Ft
Munkabér	Nettó 60 912 Ft	Nettó 70 549 Ft	Bruttó havi munkabér –15 100 Ft

Forrás: MOSZ Információs Rendszer, * 120 napos éves foglalkoztatással számolva

Az állattenyésztés helyzete a növénytermelésnél elkeserítőbb. Egyrészt élőmunkaigénye a szántóföldi növénytermelésnél jóval nagyobb, ezért a foglalkoztatás költségeinek növekedése az outputra vetítve arányaiban jelentősebb terhet jelent. Másrészt az idénymunka mint menekülő útvonal itt járhatatlan, így amennyiben költségeik növekedését a vállalkozók nem tudják továbbhárítani, kénytelenek lesznek azokat kigazdálkodni. Ez a versenyképesség romlásán túl a beruházások, fejlesztések elmaradásához vezet, ami hosszú távon az állattenyésztés további csökkenését eredményezi.

Amennyiben sikerülne a megnövekedett költségek továbbhárítása, az élelmiszeripar sem tehetne másként. Ez a magatartás a hazai élelmiszerek, élelmiszer-ipari termékek drágulásához, s következésképpen az import élelmiszerek további térnyeréséhez vezet, ami hosszú távon szintén a magyar termelés csökkenését okozza.

A régióban az élőmunkát terhelő adók csökkentése terén kibontakozó versenyben a térség országai közül sokan nyúltak az egykulcsos szja-rendszer eszközéhez. Azzal, hogy Magyarország bevezette az egykulcsos szja-t, szintén beszállt a versenybe, viszont a mezőgazdaságban, a többi valóban alacsony bérszínvonalon foglalkoztató ágazathoz hasonlóan – az adóverseny céljával teljesen ellentétesen – olyan mértékben nőnek az élőmunkát terhelő adók, ami ezen ágazatok teljes ellehetetlenüléséhez vezethet.

A kormány célkitűzése egymillió munkahely létrehozása az elkövetkező tíz évben.

A munkahelyteremtés egyik kiemelt területe a mezőgazdaság. Vidéken, ahol a munkanélküliség és az inaktívak aránya magasabb, a munka világát sok esetben egyedüliként a mezőgazdaság, valamint a közszféra – ami sok esetben csak az önkormányzat – jelenti. Különösen igaz ez a leghátrányosabb területeken. A mezőgazdaság ezen kívül az alacsony képzettségűek fő foglalkoztatója egyben. Magyarország alacsony foglalkoztatottsági rátájával jelenleg utolsó helyen van az EU-ban, azonban míg a diplomások s középfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatottsága az uniós átlag körül alakul, addig az alacsony képzettségűek foglalkoztatottsága jelentősen kisebb annál.

A következő három évre tervezett, az szja-rendszert érintő változások miatt a mezőgazdaságra nehezedő többletteher nemcsak akadályozza a teljes idős foglalkoztatás bővülését, hanem egyenesen az élőmunka kiváltásának, illetve a teljes idős foglakoztatással szemben az egyszerűsített foglalkoztatás és a feketefoglalkoztatás térnyerésének kedvez. Az idénymunka korlátai – mint az Mt. szerint szabályozott munkaviszony kiváltásra vonatkozó tilalom és az alkalmasság, helyettesíthetőség kérdése – és az élőmunkát kiváltó technológia megvalósításának forrásszükséglete miatt vélhetően sok mezőgazdasági üzem fordul majd a feketefoglalkoztatás felé. A lebukás veszélyének kevésbé kitett gazdaságok a bejelentés nélküli foglalkoztatást preferálják. A nagyobb, több embert foglalkoztató gazdaságok a bér egy részének „zsebbe fizetésével" csökkenthetik bérköltségeiket. Bármelyik forma is terjed el, a költségvetés mindenképpen rosszul jár, a mezőgazdasági foglalkoztatottak kiszolgáltatottsága pedig mindenképpen nőhet.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény. – (2) A kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról szóló 337/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet. – (3) A Magyar Köztársaság Kormánya: T/1376. számú törvényjavaslat az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról. http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_iromany.irom_lekerd_egysz?P_CKL=39&P_TIP=NULL&P_IZON_TOL=1376&P_FOTIP=null&P_CIM=adó – (4) A Magyar Köztársaság Kormánya: T/1498. számú törvényjavaslat a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről, Melléklet: A gazdasági fejlődés főbb jellemzői. http://www.parlament.hu/irom39/01498/adatok/altindmell/makro.pdf – (5) A Magyar Köztársaság Kormánya: T/9817. számú törvényjavaslat a közteherviselés rendszerének átalakítását célzó törvénymódosításokról. http://www.parlament.hu/irom38/09817/09817-0094.pdf – (6) A Magyar Köztársaság Költségvetési Tanácsának becslése (2010): „Az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról" szóló T/1376. számú törvényjavaslat költségvetési hatásairól" 34. p. – (7) A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény. – (8) Az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló 2010. évi LXXV. törvény. – (9) Az Európai Bizottság Európai adók c. adatbázisa („Taxes in Europe" database): http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxinv/welcome.do;jsessionid=Nk4CdQ93DG9prRLxv041DDCDRvHqjpDcw6v5cfRJDmfPvpksym2X!1957097960 – (10) Czauner P. (2010): A kisebb áfa véget vethetne a feketézésnek. Népszabadság, 2010. október 5. – (11) Foglalkoztatási és Szociális Hivatal – Állami Foglalkoztatási Szolgálat (2009): Az egyéni bérek és keresetek adatfelvétel főbb eredményei. http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_AFSZ_Egyeni_berek_es_keresetek_statisztikaja – (12) Magyar Köztársaság Költségvetési Tanácsa (2010): Becslés a T/581. számú törvényjavaslat külső tételeket érintő költségvetési hatásairól. 16. p. – (13) Magyar Nemzeti Bank (2010): A novemberi inflációs jelentés inflációs és GDP alapelőrejelzése. http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_inflacio_hu/inflacios_jelentes_201011_hu.pdf – (14) MOSZ Információs Rendszer. – (15) Nemzetgazdasági Minisztérium (2010): A minimálbér és a garantált bérminimum 2011. évi növeléséhez készített hatásszámítás. – (16) Reformszövetség Adó és járulék munkacsoport (2009): A gazdaság növekedési és versenyképességének javítása az adórendszer átalakításával. http://www.reformszovetseg.hu/hatteranyag/AdoesJarulek_munkacsoport/Adorendszer.pdf

TARTALOM

Kardeván Endre: Gondolatok a magyar élelmiszerlánc kibontakozási lehetőségeiről....2

TANULMÁNY

Popp József – Juhász Anikó: Az élelmiszerlánc szereplői közötti kapcsolatok hazánkban 8

Kis Krisztián – Szekeresné Köteles Rita: A helyi akciócsoportok működése egy országos felmérés tükrében 19

Urfi Péter – Kormosné Koch Krisztina: Az ökológiai gazdálkodás költség-jövedelem viszonyai 28

Beke Judit – Forgács Anna – Tarján Tamás: Európai uniós országcsoportok mezőgazdasági teljesítményének összehasonlító vizsgálata 39

VITA

Kapronczai István: A földbirtok-politika lehetséges irányai (Az eddigi vita összefoglalása) 52

Tanka Endre: Hogyan érvényesítheti az alkotmány a föld közfunkcióit? 70

Magda Sándor – Marselek Sándor: Nemzeti kincsünk a vidék! 76

Horváth Gábor – Paragi Márton: Az egykulcsos személyi jövedelemadó várható hatásai az agrárfoglalkoztatásra 87

Fertő Imre: Van-e jövője az agrárgazdaságtannak mint önálló tudománynak? 97

SZEMLE

Széles Gyula: Marketing a hagyományos és tájjellegű élelmiszerek piacán (könyvismertetés).....104

KRÓNIKA

Varga Gyula: Szolgálat és szabadság – Erdei Ferenc centenáriumi emlékülése a Magyar Tudományos Akadémián.....107

Romány Pál: Miniszterek közös vacsorája a Vajdahunyadvárban..... 119

Tisztelt Olvasónk!.....52

Felhívás angol nyelvű különkiadásra!.....103

Summary 122

Contents.....128